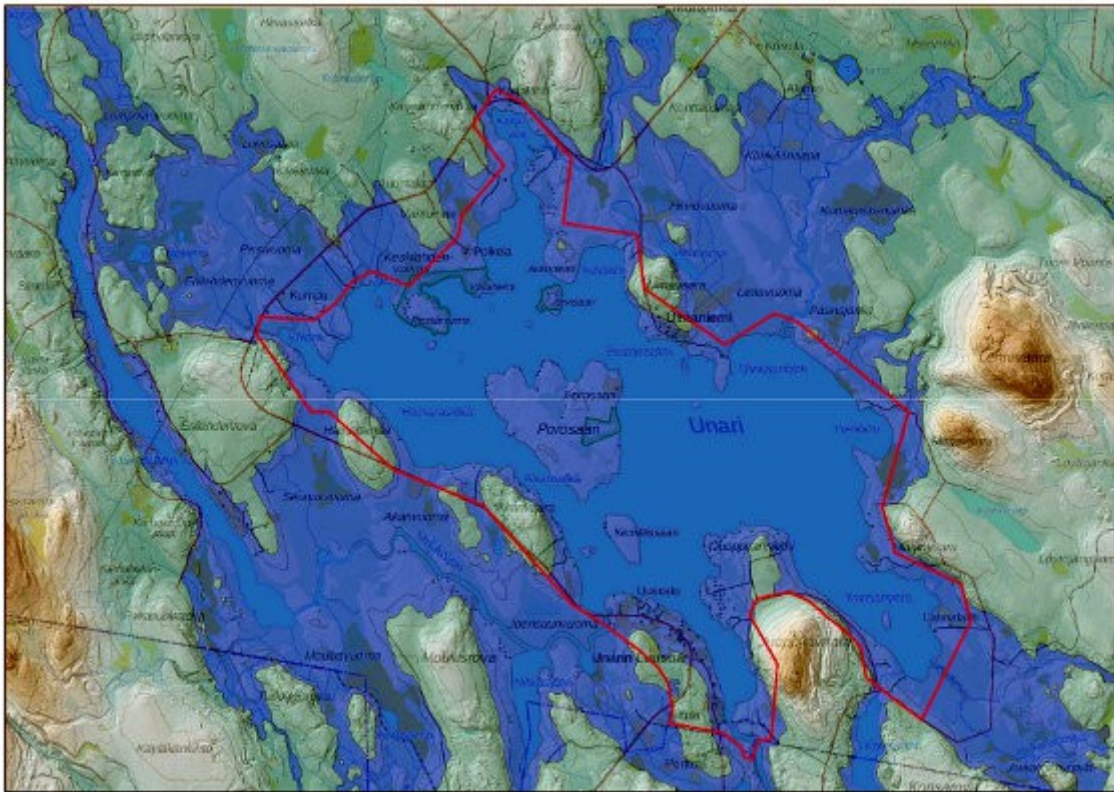

Timo Kinnunen
Särkiniementie 16 A 41
70700 Kuopio
Finland

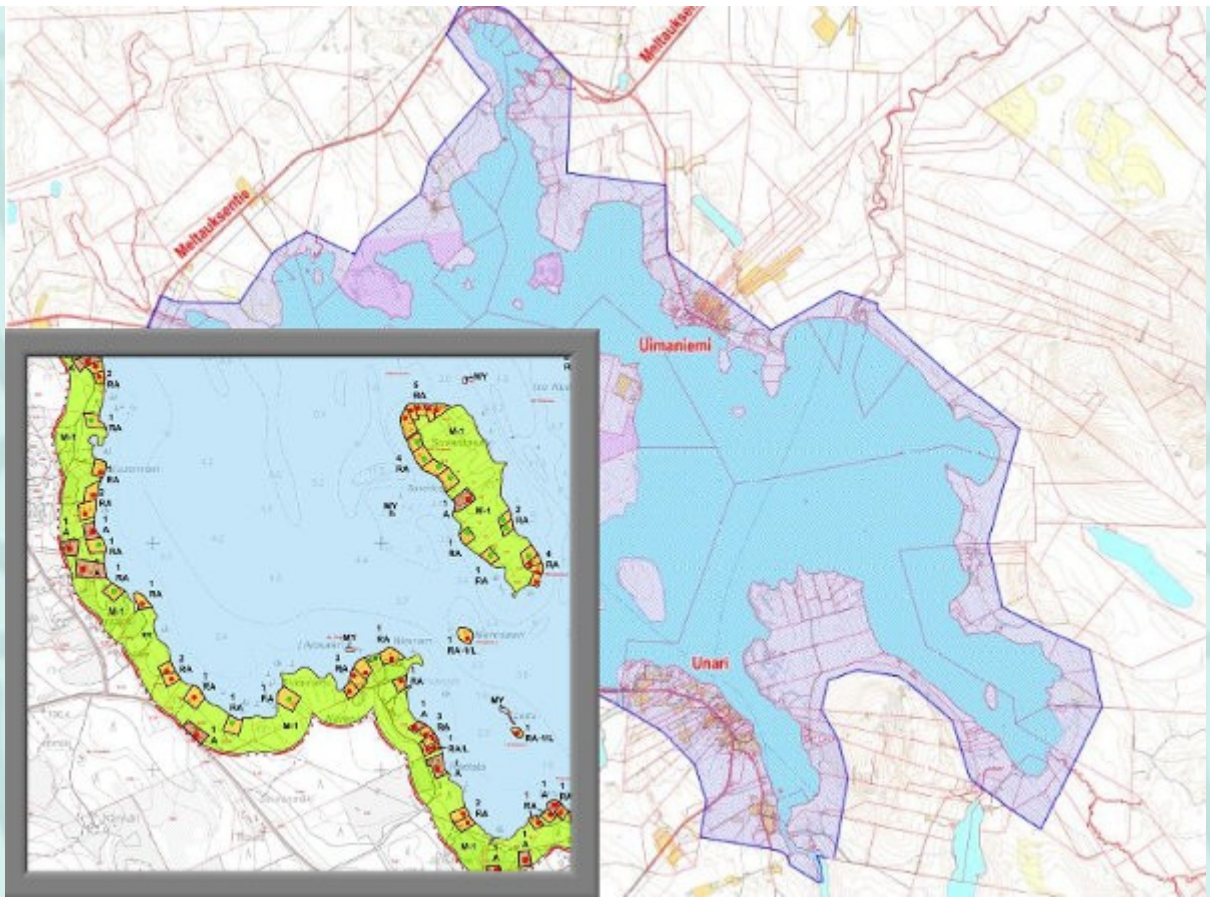
Unelmieni Unari

En minä ole koskaan oikeasti unelmoinut Unarista, koska olen vain kerran siellä käynyt – ja ihan pikimmältään silloinkin - ja silkasta uteliaisuudesta. Eihän siellä ollut mitään nähtävää, kuten ei useimmissa muissakaan lappalaisyylissä. Ne olivat suurelta osin saksalaisten polttamia Oli siellä se vanha, tutiseva ukko, erään hirsitalon pihapenkillä; hän lienee jo kuollut, ja tuskin kertoi muille kyläläisille, että talon oli ajanut Saab-auto.

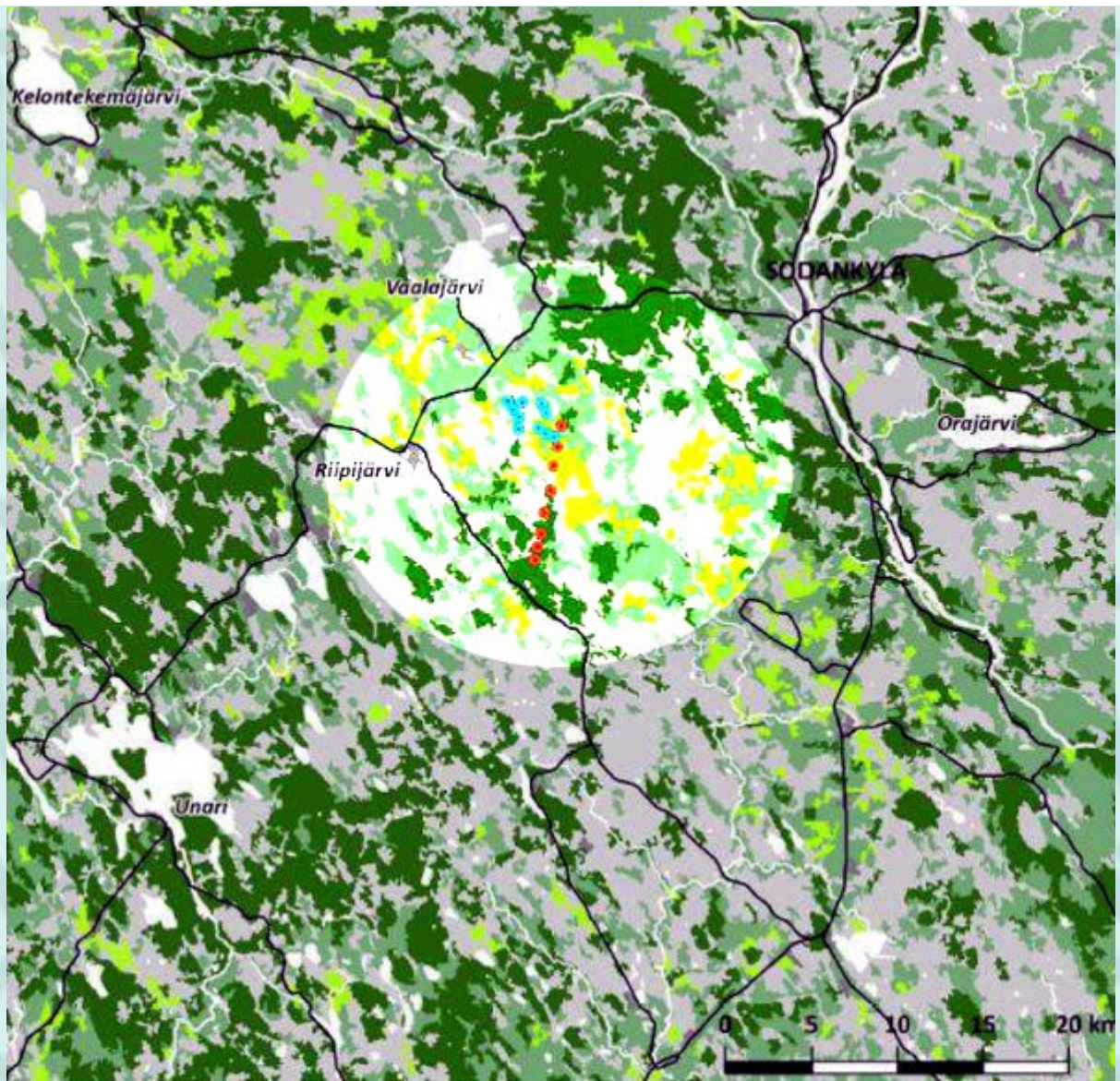
Kartta2. Unari Itämeren Ancylusjärvi-vaiheen aikana noin 10500 vuotta sitten. Tilanne hahmotettu GTK:n Haku-palvelun muinaisrantojen havainnot-aineiston pohjalta.

Unari oli ennenmuinoin suunilleen samantapainen paikka kuin nykyäänkin – eli silloin Ancylusjärven aikoihin (kun isä lampun osti, ja jo paljon aikaisemmin) - eli jo 10500-vuotta sitten. Lieneekö siellä ollut silloin paikalla yhtään ketään – paitsi ihan käymäseltsään. Suurin osa Suomesta oli tuolloin veden peitossa muutoinkin. Ei ollut Porosaaren muinaiskalmistoa, eikä rantaviljelyksiä. Hylkeitä joku saattoi yrittää pyytää, mutta poroista en osaa mennä sanomaan juuta enkä jaata joten sanon vain: **juu!**

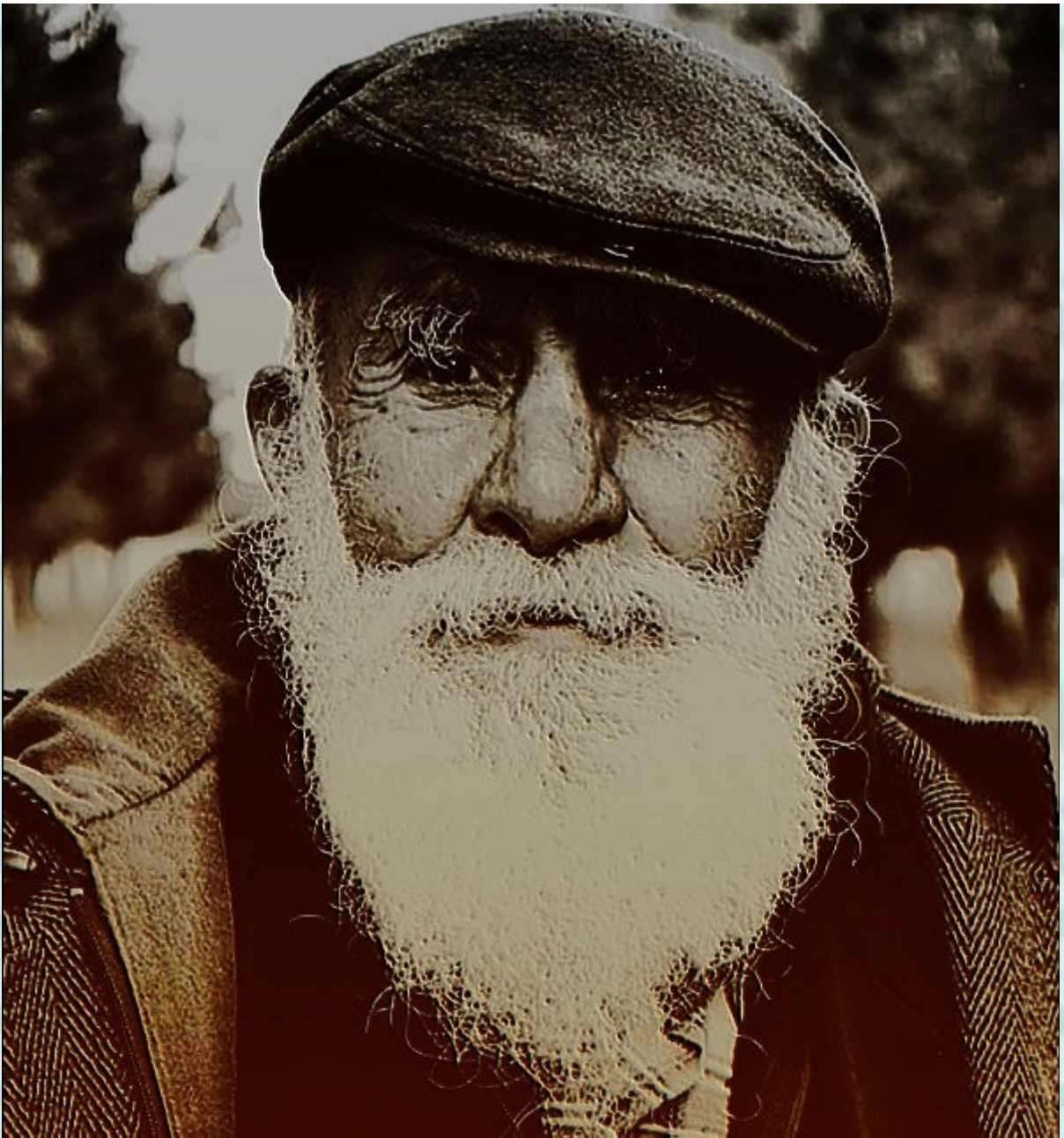
Nyttemmin ne ovat paaluttamassa kaikki mökkipalstat joita Unarinjärven rannalta löytyy. Jos minulla olisi rahaa, en tuolta palstaa hankkisi, sillä mökin tehollinen käyttöaika olisi sangen lyhyt. En ole kovinkaan innokas metsämies (kuten Elias Lönnrot aikanaan), ja kalastuskin on jäänyt jo aikapäiviä sitten, vaikka sainkin vuosien varrella muutaman sintin ja hauenpulikan. Mutta tuonnekin Etelän miehet vaan tulevat rahoineen, ja vievät kaiken vietävissä olevan. Vaikka eihän tuo nyt vielä mitään, mutta kun ne ovat rakentaneet Jyväskylässä Tuomiojärven rannat täyteen puolihuviloita niin, että taaemmista taloista ei enää järvelle näe. Niinpä puolihuviloiden asukkailla on jokaisella oma ranta, mutta muilla ei niin mitään. Näin käynee myös Unarinjärvellä.

Ja sitten tulevat Unarin liepeille nämä tuulipuistot. Unaristakin käsin näkynee tulevaisuudessa pari tuulimyllyä, jos oikein siristää silmiään, ja panee silmän kouraansa paremmin nähdäkseen. Ei se siirtomaajatattelu ole Suomesta mihinkään hävinnyt, eikä muualtakaan. Muualta tullaan ja otetaan se hyvä mikä on tarjolla. Mieluiten ilmaiseksi tai mahdollisimman halvalla. Sitä vaan ihmettelee mitä ne seuraavaksi keksivät panna lihoiksi, sillä ne ostavat näköjään jokaisen takamaan jota sitten ahnaasti kalutaan, kuten **Pekka Myllykoski** (vainaa) aikoinaan sanoi.

Kuten jo edelläluetun perusteella on käynyt ilmi, olen käynyt ihan itse *pärsuunakohtaisesti* Unarissa, joskaan vierailuni siellä ei kestänyt edes minuuttiakaan – mitä nyt autolla ohiajoon kuluu aikaa. Unari tuli ja meni! Erään harmaan mökin pihalla seisoi se iänikuinen, väkäleukainen, vanha, valkopartainen lippalakkipäinen ukko, joka seurasi tiiviisti Saabia katseellaan, keppi täristen kiihtymyksestä. Lantalaiset tuloo! Ohiajavan auton näkeminen oli sille varmaankin se *päivän juttu*, ja pasmat kerralla sekaisin. Koska minulla ei ole Unarista omia valokuvia, olen käyttänyt lähinnä **Google Street View** -kuvausauton tallentamaa materiaalia, ja mukana on myös pari muista lähteistä hankkimaani kuvaa. Sen voin sanoa, näin ylilykpsyneenä ihmisenä, etten olisi itse halunnut syntyä ja kasvaa Unarin tapaisessa paikassa, mutta kai siellä elävillä ihmisillä on omat motiivinsa oleskella paikkakunnalla. Unarista ei ole tietääkseni lähtenyt maailmalle ainuttakaan kuuluisuutta, mutta ei se vie heiltä hitustakaan *unarilaisuuden* arvosta. Sateenkaariporukan tietoon vain se, että vaikka perusunarilainen on jäyhä, hän antaa silti mielellään *perää*. Sanotaankin, että unarilaiset ensin, ja muut sitten toiset, mutta toista kautta, jos vielä pääsevät.

Sanotaan myös, että unarilainen on aina unarilainen, vaikka hänet voissa paistaisit. Sanalle *unari* löytyy hakukoneilla ueitakin osumia, kuten viite upeaan Mrs. **Ngozi Igwe** ”Unari Esi Esemba” -nimiseen naiseen, sekä susipariin **Unari** ja **Unaru**, sekä tietenkin ruoka-annokseen *Unari and Chicken*. Mutta löytyy toki muitakin. Kuitenkaan ylläolevassa kuvassa näkyvä komistus, pelihahmo **Hida Unari** ei liity tähän juttuun millään tavalla, mutta on otettu mukaan esimerkkinä siitä, mitä kaikkea sana *unari* voi merkitä. Hahmo muistuttaa lähinnä äkeää lappalaisukkoa, kuten voitte itsekkin nähdä – vaikka pelihahmo onkin. Itse en ole juurikaan pelaillut pelejä, koska minusta ne ovat typeriä, ja täysin turhaa ajankulua, ja

ne sopivatkin vähemmän lahjakkaille mölökkäkoululaisille ajankuluksi. On suorastaan huvittavaa lukea vakavaksi tarkoitettua tieteellistä tutkimusta, jossa väitetään pelejä pelaavien koulupoikien olevan kielellisesti etevämpiä englannissa kuin tytöt, jotka eivät pelaa. Peleissä tavattava kieli ei juurikaan häikäise henkevyydellään. Näet. Ainut peli jota itse aikanaan jopa kokeilin, oli **Leisure Larry**, joka kuitenkin kadotti ajan mittaan tenhonsa, vaikka olikin pelinä oikeasuuntainen. Kyseisestä pelistä on mieleeni jäänyt tunnussana, joka piti antaa sutenöörille (pimp): *Ken sent me!* Pelissä pyrittiin kaatamaan mahdollisimman monta naista, ja liikkumaan lievästi pornahtavissa ympäristöissä. Sitä taas, mitä on sanan *unari* merkitys tässä nimenomaisessa, lappilaisen kylännimen tapauksessa on, en tiedä, eikä sillä nyt ole niin väliäkään. Hoo ja haa! *Hoto!*

Jokainen paikka Suomessa on vähintäänkin laulun arvoinen, tai tässä tapauksessa enemmänkin *joian* väarti. Joikaaminen vaatii tietynlaista kallonluustoa, ja siitä aiheutuvaa vanhaukkomaisen nasaalia ääntä. Hyvä joikamies on myös mielellään hampaaton, eikä puhu tai pussaa - se puree vaan. No, en nyt kuitenkaan aio ryhtyä tässä säveltämään joikaa hampaattomille ukoille, tai edes joikaorkesterille ja kuorolle, vaan turvaudun vanhaan kunnan **Woody Guthrien**, joka lainasi melkein kaikilta värkätessään laulujaan. Hän teki maailmankuuluksi tulleen renkutuksen *This Land Is Your Land*, jonka jopa Yhdysvaltain armeija pyrki myöhemmin omimaan itselleen. Tätä jonkun laulun itselleen omimisen tendenssiä Suomen oloihin sovitettuna toivoisin ettemme puhuisi Yhdysvaltain maantieteellisistä alueista, vaan kotoisemmin esimerkiksi Unarista ja Sundista, kuten olen tässä laulussani tehnytkin. Sund sijaitsee etelässä, ja Unari taas pohjoisessa, ja Oulu jossakin siinä välissä. Kokemäen siikaa ja Oulun lohta – söisin vaikka kohta! Mutta leikki sikseen! Tiedämmehän toki, ettei tämä ole silti ihan oikeasti meidän maamme, vaan se on kaupattu moneen kertaan ulkomaille – ja jos vaikka omistaisimmekin pienen palan maata, ja joku kaivosyhtiö valtaisi sen, pitäisi meidän luopua maapalastamme pilkkahintaan. Ja kun sitten kuolemme, jää kaikki tänne, ja mukaamme emme saa mitään. Miksi tuskailla tuon omaisuuden kanssa?

Jotkut lappilaiset paikannimet ovat sangen ruokottomia, ja eräs niistä lienee *Vittumaisenoja*, jonka tunnemme **Kalle Päätalon** ja **Arto Paasilinnan** kirjoista. Sillä, missä tämä paikka sijaitsee, ei ole mitään merkitystä, ja nimellä ei totisesti ole mitään tekemistä Unarin kanssa. Ylläolevan mosaiikkikuvan oikeassa ylä laidassa näet *Vittukeinon Peskihaara* -joen, jonka varrella lienee sijainnut se kämpppä, jossa *Jäniksen vuoden* virkaheitto **Jussi Vatanen** vietti aikaansa. Se löytyy karttapalvelun avulla, ja siihen liittyy monia eri juttuja. Peskihaara-joen kuvan alla on varsinainen *Vittumaisenojan* kuva, jonka todenperäisyys on minulle tuntematon. Mosaiikkikuvan vasemmanpuoliset kuvat taas ovat kaikki Unarista. Kun nyt olemme näin selvittäneet asioita kuvallisoin keinoin, voidaan siirtyä itse lauluun, jossa hoilaan kuinka poromies menee *Vittumaisenojalle* baariin, ja tulee siellä (rangaistuksena jostakin törppöilystään) *salvetuksi*. Jokainen käsittää, että tämä ei voi pitää paikkaansa, koska eihän pohjoisen baareissa ole tällaista salvuupalvelua, vaikka salvetuille poromiehille olisikin sielläpäin kysyntää. Kuviteltavissa on sensijaan se, että poromies *purtaisiin*. Eivätpähän juoksentelisi alvariinsa naapuripaliskuntien alueelle poromiesten eukkoja vokottelemaan. Salvetut poromiehet jaksaisivat pysytellä pidempään tunturissa poronajossa, eivätkä kaipaisi välillä maalikyliin huurteisille, tai jahtaamaan poromiesten akkoja. Tällä laululla siis ole kertakaikkiaan mitään tekemistä todellisen Unarin kylän kanssa (jonka ohi olen ajanut), mutta tarinan voi aivan hyvin julkaista tämän jutun yhteydessä, koska tässä nyt kuitenkin Lapista puhutaan. Vittumaisenojaakaan ei siis Unarista löydy, ja erilaisista karttapalveluista sitä on turhanaikaista edes hakea, vaikka sielä nyt tämä *Vittukeinon Peskihaara* löytyikin.

Unari ilmasta

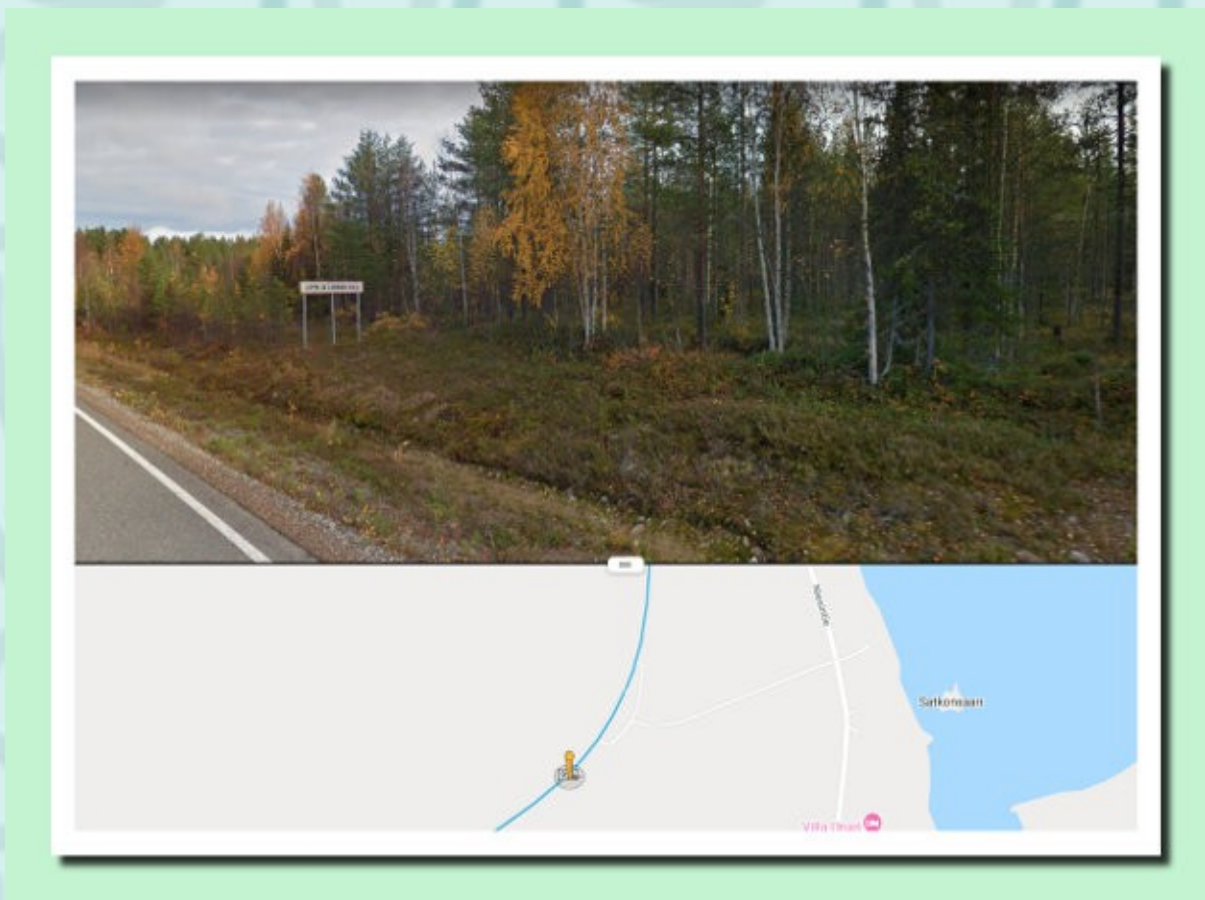

Satelliittikuva Unarista paljastaa sen, että merkittävä osa sen toimeentulosta tulee maataloudesta, ja varmaankin myös kalastuksesta, joka lienee ollut, ainakin alussa, silkkää ryöstökälyä. Me vain ajattelisimme niin kovin mielellämme, että olisi ollut jokin mystinen *erämaa-aika*, jolloin ihmisellä olisi ollut luonteva ja oikea suhtautuminen luontoon. Muistettakoon että Australian aboriginaalien esi-istät polttivat Australian alkuperäiset metsät, ja ajoivat samalla siellä eläneet jättiläiseläimet sukupuuttoon, ja muuttivat Australian *faunaa* peruuttamattomalla tavalla. On siinä sitten hyväkin syy paasata *unijasta*, ja tasapainosta luonnon kanssa. Meillä pohjolassa on haluttu nähdä muinaisihmiset karhunpalvojina ja oman aikansa vihreinä, kun palvonnan kohdalla kyseessä on todennäköisesti ollut pelko siitä, että tapetut eläimet tulevat yöllä uniin. Ihminen palvoo jotakuta vain pakosta, tai pelosta. Tosiasia on, että muinaiset metsästäjät tappoivat monet lajit järjestelmällisesti sukupuuttoon, ja hävittivät monia niistä Suomen alueelta, kuten soopelin, majavan, ja metsäpeuran, ja joutsenen. Ihan eräajan loppuun saakka oli tapana metsästää tietty alue kokonaan tyhjäksi, ja mennä sitten muualle, jossa tapettavaa riitti. Turkiseläinten nahkoja vietiin täältä aina Roomaan saakka, jossa niillä oli koskaan kyltymättömät markkinat. Jo roomalaisaikana nykyisen Suomen alue oli turkisten hankinta-alue. Nykyiset metsästäjät eivät ole juuri tuota kummempia, sillä ne ahnehtivat riistapöytiinsä joutsenta, koska sitä on kuulemma jo liikaa, ja että esimerkiksi metsähanhien väheneminen olisi joutsenten ansiota. Metsästäjät jättävät kertomatta sen osan joutsenten elämässä, että niiden nuoruusaika kestää useita vuosia, jonka aikana ne eivät pesi, vaan liikuskelevat toisten samanikäisten porukoissa. Ne eivät välttämättä edes onnistu pesinnässään ensimmäisinä vuosina, kun ovat hankkineet itselleen puolison. Ne ovat pääasiassa yksiaivoisia, joten jommankumman puolison ampuminen merkitsee eloonjääneelle ikäviä aikoja. Joutsen oli erityisesti keskiajalla suosittu eläin yläluokan pitopöydissä, ja sitä jopa kasvatettiin erityisissä tarhoissa linnon lähellä. Joutseneliha oli sen verran kallista ruokaa, että tavalliset ihmiset eivät sitä syöneet, vaan myivät vallasväelle. Keväisin oravannahalle ahneet metsästäjät kokoontuivat järvien rannoille, jonne olivat rakentaneet kivistä suojia, ja tappoivat muuttomatkaltaan saapuvat linnut siihen paikkaan. Se niin sanottu joutsenlaulu saattaa hyvinkin tarkoittaa niitä puolisonsa menettäneitä lintuja, jotka huusivat kumppaniaan koko kesän sydäntä raastavalla äänellä, kunnes sitten saattoivat muuttomatalla tavata uuden kumppanin, jos säilyivät hengissä siihen saakka. Tämä kannattaa muistaa aina kun kulee metsästäjien ylistävän luonnon rauhaa, ja puhuvan vastaavanlaista lyyristä paskaa sydämensä kyllyydestä. Metsästäjien osuutta Suomen asuttamisessa kuitenkin liioitellaan melkoisesti. Totuus lienee ollut se, että vain maanviljelystaitoiset ihmisryhmät kykenivät asuttamaan Unarin tapaisia seutuja pysyvästi, ja luomaan tänne kaikki tarvittavat infrastruktuurit, ja tuomaan tänne mukanaan sivistyksen. Etuna täällä on se, että kesäisin valoisa aika on pitkä, ja kasvien saama säteily suurempaa kuin muissa maapallon osissa. Kun poronhoito sitten kehittyi tehokkaammaksi, pystyivät ihmiset luomaan pysyvämpää asutusta myös sinne, jossa viljely ei enää kannattanut. Näin se todennäköisesti meni. Tiedän, että uutena elinkeinon

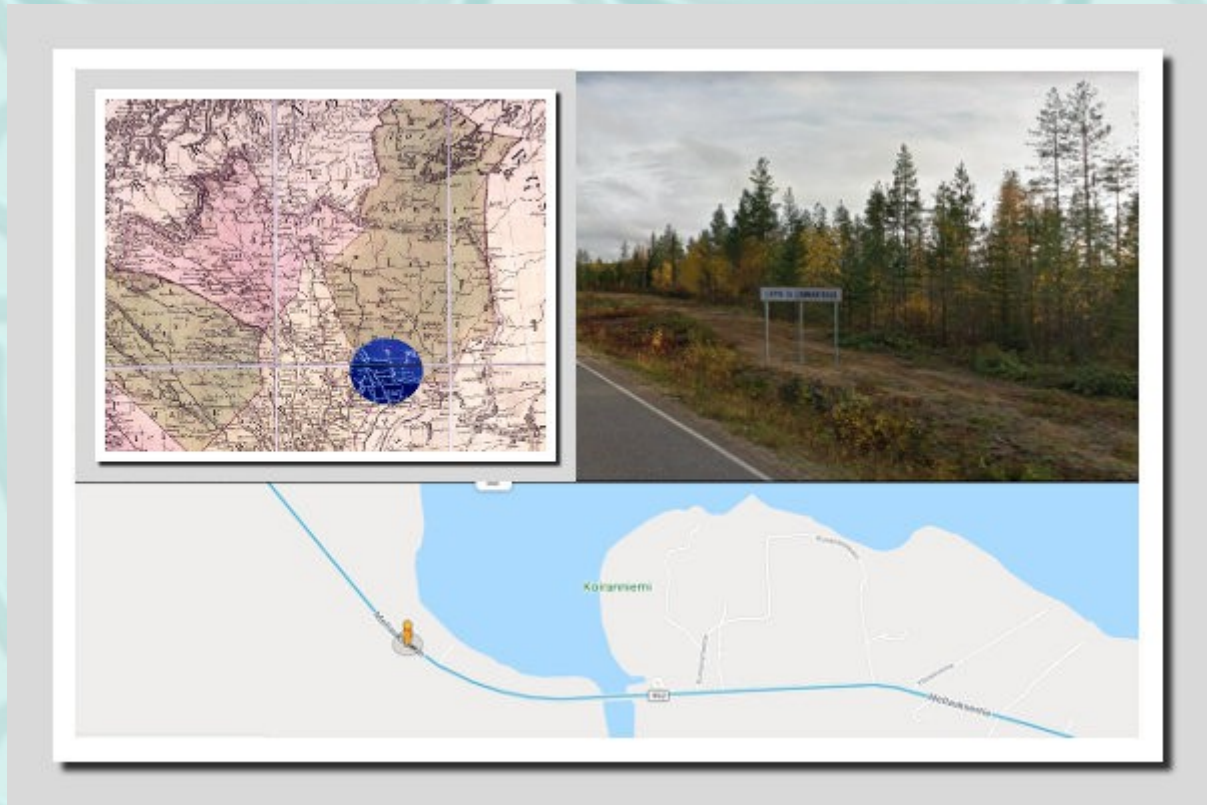
tulokkaana on matkailu, ja kylässä onkin tarjolla majoitustilaa matkalijoita varten. On paljon mahdollista, että alunperin ihmisiä on kulkenut seudulla satunnaisesti otusten pyynnissä, ja vähitellen asettunut tänne koska kalaa on riittänyt, ja maa on viljelyskelpoista, ja alue on lapinkarjalle ja muille kotieläimille soveltuvaa. Aina kun ajatellaan Lappia, kuvitellaan, että kaikki olisivat siellä poromiehiä, ja lappilainen kulttuuri nähdään mielellään monoliittisena. Näin ei ole kuitenkaan asian laita. Tänne Unariin on tultu lännestä, Pohjamaan suunnasta, ja pellot on raivattu viljelykseen. Mykkänä todisteena tästä muuttoliikkeestä on se, että on olemassa selvä, ja helppo muuttoväylä alueelle. Unarista pääsee maailmalle selvittämällä ensin Unarinköngäs, ja soutelemalla siitä Saittasuvantoa pitkin Meltaukseen, jossa Saittasuvanto yhtyy Ounasjokeen, ja siitä pääseekin sitten meloskelemaan Rovanimelle, josta taas on vesiyhteys Kemijoen kautta Keminmaalle. Etsisin maatalviljelevien unarilaisten etnistä alkuperää nimenomaan lännestä, ja sieltä, jossa muinainen merenranta sijaitsi muuttoliikkeen ollessa vauhdissa. Kuvassakin näkyvä maantieyhteys, Meltauksentie, on paljon myöhempää perua, ja tie on rakennettu tänne siksi, että voitaisiin ahnaasti kaluta metsät tehokkaasti paljaaksi, roudata puut pois ja muuttaa ne haisevaksi selluksi, eli silkaksi rahaksi. Valtiohan omistaa täällä oletusarvoisesti kaikki metsät ja erämaat. Ei ole olemassa jotakin kasvotonta – ja kehonpiirteiltään yhtenäistä *lappalaisrotua*, joka olisi lyönyt leimansa koko asujaimistoon. Joilla siis olisi väkäleuat, ja joikaamiseen sopivat poskiontelot, ja kaikkea sen sellaista. Mutta tästä hieman myöhemmin. Kuvassakin näkyvässä Unarinjärven alueella on jalokalaa, kuten varmaan myös Unarinkoskessa. Se taas on koskimelojien ja urheilukalastajien suosiossa, ja netistä löytyy runsaasti valokuvia kuhunkin harrastusalaan liittyen. Alueella liikkuvilla salametsästäjillä saattaa olla omat salaseuransa, ja unari-reittinsä, kuten myös ryöstökalastajien yhdistyksillä, jotka käyttävät dynamiittia, ja verkkoja joessa poikittain. Mutta kaunistellen voisi sanoa, että rehellisille ihmisille järjestetystä matkailusta tulee kyläläisille kaikkien eniten rahatuloa, ja mahdolliset karhun talvipesien myynnit ulkomaalaisille suurriistanmetsästäjille olisivat sitten asia erikseen.

Lapin ja Lannan raja

Koomisena Unariin liittyvänä yksityiskohtana on sen eteläpuolella oleva *Lapin ja Lannan raja* -kyltti, joka liittyy lantalaisten invaasioyrityksiin Unarinjärven alueella. Rannikon riitaiset kalastajat halusivat apajille, ja se oli kiellettyä heiltä varsinaisessa Lapissa. Ruotsin kuningas, ja Etelän miehet halusivat tulkita asian niin että Unari kuului Ruotsille, ja sinne saattoi vapaasti muuttaa, metsästää majavat, kasketa

metsiä, ryöstökalastaa vesistön, ja ajaa paikalla jo asuneet porolappalaiset pois. Haluttiin myös vähentää venäläisten mahdollista vaikutusta alueella, ja siksi Etelän miehille annettiin vapaus kasketa alueita mielensä kyllyydestä ja paaluttaa itselleen alueita. Infrastrukturi haluttiin muuttaa sellaiseksi, että rannikon kalastajat, joilla oli valmis kaupallinen verkosto, veisivät lappalaisilta tavallaan leivän suusta, ja loisivat alueelle pysyvän maatalouteen perustuvat yhteisön. Lopullisessa käräjäinnissä Lapin ja Lannan raja vedettiin Unariin, ja niin Unarinjärvi jäi Lapin puolelle, ja rannikon kalastajainen piti vetäytyä pois alueelta. Mutta vaninko oli jo tapahtunut, aleella asuneet alkuperäisasukkaat sulautuivat Etelän tulijoihin, ja tavallaan katosivat kartalta.

Vaan tokihan noita unaritienviittoja on muuallakin Meltauksentien varressa, kuten ylläolevasta kuvasta voitte nähdä. Kuvassa on merkattu sinisellä ympyrällä Unarinjärven alue, joka vuonna 1795 liitettiin Lappiin, mutta sitä edelsi ja sen jälkeen tapahtui hidas prosessi jossa liitettiin enenevässä määrin alueita Ruotsi-Suomen valtakuntaan. Näillä kaikilla tapahtumilla viitataan *Päivän peiliin*, kuten sitä ennenvanhaan *ratioissa* sanottiin, ja mainittiin noin nimeltä. Muistuu tässä mieleeni muuan juttu kun muutamat *lakanpojat* istuivat tuvassa jossa niiden ukki teki kuolemaa, ja kun se sitten illansuussa kuoli, niin pojat rupesivat tappelemaan sitä kumpi saa sen *ration*. Mutta ne eivät olleetkaan kotoisin Unarista vaan *Lakankylästä* Korvenkylässä. Etäällä etelässä, ja hampaat vielä suorassa kun ei ollut tarvinnut purra poroja. Melkein *Helssetissä* saakka. Mutta se on taas ihan toinen juttu ... ja kukas sen taas sen noin sanoikaan???

Vaan eivätpä lappalaisetkaan ole täysin viattomia. Monissa asioissa he ovat ottaneet mielellään oikeuden omiin käsiinsä, kuten hävittäessään poronhoitoalueilta omavaltaisesti sudet ja karhut, tai ampuessaan erämaissa satunnaisesti kuljeskelevat koirat. Porotokkien varastaminen, ja kuljettaminen muualle on myös ollut yleistä. Vähitellen porojen omistus on valunut etelään, ja lappalaiset ovat saaneet pestin vieraan palveluksessa poropaimenina. Susikysymys on muuten varsin mielenkiintoinen. Kuvitellaanpa, että jollakin poronhoitoalueella kuljeskelee kymmenkunnan suden lauma, joka tappaa poron suunnilleen kerran viikossa, jonka jälkeen ne yksinkertaisesti vain lepäilevät pari-kolme päivää. Koira-eläinten fysiologia on näet sellainen: tapetaan saalis, ja ahmitaan maha täyteen, ja sitten levätään ja sulatellaan ruokaa. Voi sanoa suoraan, että tällaisen susilauman aiheuttama vuosittainen hävikki on paljon pienempi kuin mistä poroisännät *inuavat* valtiolta korvauksia. Tavalliseen karjanhoitoon susista on vähemmän uhkaa, sillä karjaa pidetään ihmisasutuksen välittömässä läheisyydessä, ja sitä valvotaan tarkemmin – kun taas porot vaeltelevat vapaasti luonnossa, ja työvoima ei yksinkertaisesti riitä siihen että jokaisen poron perseessä olisi joku vahtimassa. Susia enemmän haittaa aiheutuu porojen nälkiintymisestä ja kuolemista lumitalvina, tai sairauksista, tai hämäristä porovarkaista, jotka ottavat osansa porotokista, ja myyvät lihat hieman alennetuin hinnoin etelään. Silti petoeläinten piikkiin on Lapissa perinteisesti laskettu melkein kaikki mahdolliset porotappiot mitä kuvitella saattaa. Nykyisin on tapana, että poromiehet ajavat moottorikelkoilla nämä petoeläimet näännyksiin, jonka jälkeen he tappavat ne ja sotkevat suohon. Pohjoisen erämaat ovat laajoja, ja ei siellä joka raadon perään kysellä. Lappilaisilla on kummallinen käsitys siitä mitä tavallinen kansalainen saa tehdä ja mitä taas ei saa. Tämä johtuu siitä, että lappalaiset ovat asuneet tavallaan alueella, joka on yhteiskunnan ulkopuolella, ja on villiä erämaata. On ajateltu, että kiellot eivät koske lappalaisia, ja he saavat ampua vaikka turistin koiran, jos sattuvat sellaisen näkemään irrallaan. Etelän lantalaisten on kuitenkin hyvä tietää, että poronliha ei ole kovinkaan suositeltavaa syötävää, sillä Pohjois-Suomen alueelle on laskeutunut ydinlaskeuma jos toinenkin – johtuen Neuvostoliiton ydinkokeista, ja ainakin itse olen ehdottomasti naudanolian kannalla, jos nimittäin hyvää haluaa, eikä jotakin jäkälänmakuista ja tintoista, sitkeää ja säikeistä poronlihaa. Jos lappilaisilla olisi käytössään helikoptereita, tai ohjuksia, he varmaankin käyttäisivät niitä susien metsästykseseen. Nykyinen eläntensuojelulaki, ja EU:n eläinsuojelusäädökset asettuvat ainakin tässä kohden heitä vastaan, ja on todennäköistä, että villieläinten jahtaamisesta ja tappamisesta annetut rangaistukset kovenevat, ja kyseenalaistetaan ainakin kuviteltu lappilaisten jokamiehen oikeus villien eläinten hävittämiseen. Jos haluamme, että tietyt eläinlajit säilyvät tulevillekin sukupolville ihasteltaviksi, on meidän yksinkertaisesti rajoitettava tavallisen ihmisen oikeuksia hävittää vahingollisiksi kuvittelemiaan eläinlajeja, ja kouluttaa

petoeläinkantojen säätelyyn valtion palkkaamia ammattimiehiä, *sudenkutsijoita*. Tavallista poromiestä ei pidä päästää jahtamaan susia, sillä lopultakin he ovat pelkkiä amatöörejä, eivätkä erota laumasta sen alfanaarasta ja alfakoirasta, joilla on oikeus lisääntyä. Poromies tappaa alfayksilöt, ja ja sitten lauman jäljellejääneet alkavat pikavautia lisääntyä. Porojen hoidon kehittäminen on sekä pahasti laiminlyöty, sillä epäilemättä niitä voitaisiin kasvattaa myös tarhaolosuhteissa, kuten muualla maailmassa tehdään - jolloin voitaisiin varmistaa etteivät petoeläimet pääse niihin käsiksi, ja porojen ravinto on parasta mahdollista. Näin siis menetellään jos oikein halutaan kasvattaa ja tarjota hyvälaatuista poronlihaa, eikä tuoda esimerkiksi huokeampaa ja tasalaatuisempaa saksanhirveä Uudesta Seelannista, jossa niitä kasvatetaan – tietenkin tarhoissa. Voitaisiin myös hankkia ja jalostaa laumanvartijavartijakoiria, jotka pitäisivät pedot ja porovarkaat loitolla vapaana vaeltavien tokkien liepeiltä. Ja sitten on vielä se tuhannen taalan kysymys, että lopultahan kaikki kasvatetut porot kuitenkin teurastetaan, ja niiden lihat myydään etelän markkinoille, joten porojen omana oikeutena on pelkkä teuraseläimen oikeus. Meidän täytyy totuttautua ajatukseen, että elinkeinonjemme tuottojen jaolla on muitakin, joilla on vähintäänkin yhtä suuri oikeus tuottoon kuin meilläkin. Tarkoitän tällä sitä, että jos lappilaiset panevat poronsa vaeltamaan vapaasti tuntureilla, ovat samoilla seuduilla vaeltavat villieläimet täysin oikeutettuja ottamaan osansa. Nykyisenkaltainen, massamittainen porotalous tuli meille idästä, ja sitä ennen ihmisillä oli varsin pieniä tokkia hoidettavanaan. Suurten tokkien luominen merkitsi susille ruokapöytää, ja puolikesyt ja puolustuskyvyttömät porot olivat susille helppoa saalista. Lapissa asuvalle tämä susien suojelukymys voi olla vaikea asia ymmärtää, mutta on varmasti ollut aikakausia, jolloin alueella ei ole elänyt lainkaan ihmisiä, ja ihminen on tullut osille varsin myöhään - jääkauden päättymisen jälkeen, ja eihän hänellä voi olla sen suurempia oikeuksia yhtään mihinkään kuin muillakaan. Vain voiman oikeus. Olettais, että pian lappalaiset ihan itsekin huomaavat, että olisi parempi pitää matalampaa profiilia, ja muuttaa asenteitaan pehmeämpään suuntaan, koska poromiehiin kohdistuva negatiivinen julkisuus vähentää tulevaisuudessa esimerkiksi poronlihan kysyntää. Sitä toivomme. Nykyään Lapissa puhutaan *lantalaisista*, kun halutaan osoittaa, että joku on tullut muualta Suomesta, eikä ole *lappilaisia*. Kovasti kohistaan siitä kuka onkaan se kaikkein aidoin lappalainen – varsinkin saamelaiskäräjillä. Jossain määrin tämä on harhaanjohtavaa, koska esimerkiksi valtaosa poroja omistavista ovat kotoisin etelästä, eli he ovat juuri näitä *lantalaisia*. Kun ajattelee Lapin historiaa, on tämäläinen jako aika keinotekoinen, sillä lappilaiset eivät ole mikään etnisesti yhtenäinen *heimo*, vaan koostuu eri puolilta Lappiin siirtyneitä ihmisiä, ja kaikenlaisten ammattien harjoittajista. Kuitenkin maanomistuksesta on käyty alueella jatkuvia kiistoja, joissa on vedottu ikimuistosiin oikeuksiin, ja asialla ovat olleet yleensä poronhoidosta elantonsa hankkivat ihmisryhmät. Miksi juuri heillä olisi maahan ja sen käyttöön muita enemmän oikeuksia? Lainaakin seuraavassa kevyesti erästä lukemaani artikkelia, jossa todetaan, että **Matti Enbusken** osoittavan omassa väitöskirjassaan, että etnisyydellä, kielellä tai kulttuurilla ei ole ollut missään historian vaiheessa merkitystä maanhallinnassa. Tosin Ruotsin valtakunnassa haluttiin rajata lappalaisuus lähinnä poronhoitoa pääelinkeinonaan harjoittaneen väestöryhmän elämämuodoksi, mutta Suomessa on oltu toisenlaisilla linjoilla. Mitään elinkeinoa ei ole rajattu *etnisesti* yksinomaan historiallisten saamelaisten elinkeinoksi. Saamelaisten poronhoito-oikeudet eivät myöskään perustuneet historiassa etnisesti muotoutuneeseen ylimuistoiseen maanhallintaoikeuteen. Vasta 1800-luvulla Suomeen muuttanut harvalukuinen porosaamelaisten joukko juurrutti Suomen alueelle *suurporonhoidon*, eli nykyisin tuntemamme porotokkien siirtelyt laiduntamisalueilta toiselle vuodenaikojen mukaan, ja kuvaan tulivat mukaan massamittaiset poroerottelut, jonka me miellämme nykyisin nimenomaan tyypillisesti Lappiin liittyviksi ilmiöikseen. Tämä aiheuttaa tietynlaisen harhan, josta syystä on vaikeaa kuvitella unarilaista maanviljelijää lappalaiseksi, tai *saamelaiseksi*. Tosin **Juhani J. Kortessalmi** osoittaa, että suurporonhoidon menetelmien tuominen alueelle ei tuonut mukanaan edistyneempää tuotantoa, koska täällä ennestään asuvat lappalaiset olivat jo kehittäneet oman elinkeinokokonaisuuden, jossa poronhoidolla oli oma, merkittävä asemansa. Evästä on otettu myös kotipellosta, ja on kalastettu lohta siellä missä sitä on ollut saatavissa. Unariin mutettiin nimenomaan lohen perässä. On siis aina ollut erilaisia poronhoidon malleja, ja erilaisia *lappalaisia*. Ulkomailta Suomeen 1800-luvulla muuttaneet tulijat asettuivat omaksi ryhmäkseen lappalaisten maatilatalouden harjoittajien yhteisöön. Kielenvaihdon prosessi oli näillä poronhoitajasiirtolaisilla erilainen kuin lappalaisilla, joiden lapinkielen käyttö oli vaihtunut sukupolvi aikaisemmin maatilatalouden kehittymisen myötä suomeksi.

Unarin kylämaisemaa

Unarin kylämaisena on yleisilmeeltään sängen persoonallista, ja näyttää siltä, että ainakaan rakennuskannan yhdenmukaisuutta ei liiemmin valvota. Jokainen saa rakentaa juuri sellaisen pytingin kun haluaa. Ja jos joku menee pihalleen ja laulaa: *minä olen Unarin kikkelikauhu!* - ei häntä tästä linnaan viedä. Kukapa noita taloja tulisi tänne asiakseen katselemaan. Kuvassa näkyy alueelle niin tyyppillinen *pottupelto*, jossa viljellään todennäköisesti *Lapin puikulaa*. Saattaa olla, että näillä seuduilla halla ei vaivaa ihan niin paljon kuin muualla. Maisema on loivasti kumpuilevaa, ja hallaiset, suuren suot puuttuvat. Talojen seinissä ei vielä näy graffiteja, ja toisaalta missään ei näy ihmisiääkään, jotka muualla Suomessa otetuissa **Google Street View** -kuvissa suorastaan hyppivät silmille. Ehkäpä niillä on muutakin tekemistä.

Olisin jopa maksanut siitä, että joku olisi ollut kusella liiterinsä takana, ja tullut kuvattua, mutta kun ei niin ei. Olisin laittanut alle tekstin: *kato, unarilainen kusella*. Unarissa on lopultakin aika paljon taloja, kun ottaa huomioon sen sijainnin. Keskellä *ei mitään*. Kuvassa näemme kuitenkin esimerkin unarilaisesta huumorintajusta, eli puiden väliin unohtuneet kärrinpyörät. Mikähän tuossakin lienee ollut se kantava idea?

Uusi aika puskee kuitenkin armottomasti päälle, joka näemme näistä pyöräilevistä pikkupojista, jolle ihmettelyn aiheita antaa Google Street View -kuvausauto. Varmaankin pojat rytyivät oitis sen nähtyään keulimaan pyörillään, ja ölisemään niinkuin Tammiston kyösti Seitsemässä veljeksessä. Koettivat sitten kertoa kotona nähneensä oudon auton jossa oli kamera katolla.

Kuivanmaan kapteeni Unarissa

Unarissa on säilynyt myös vanhempaa talotyyppiä, joka on tuttua *tupa ja kammari* -tyyppiä. Vain pakari puutuu, joka sijaitsee yleensä tuvan ja kammarien välissä. No, voihan sellainen tuossakin talossa olla, toki, mutta me emme tätä kuvan perusteella voi varmistaa. Pitäisi päästä käymään paikan päällä katsomassa. Tässä tapauksessa talossa asuu mitä todennäköisimmin vähintäänkin järvivenekapteeni, koska pihassa on vene, ja järvelle on tuosta vielä aika pitkä matka. Saattaa olla, että sekä kapteeni – että vene odottelevat siinä vedenpaisumusta. Talo on hieman ynnähtänyt, eli siinä saattaa olla pari alinta hirsikertaa jo lahonnut, tai sitten talossa ei ole kunnon sokkelia. Kapteeni on todennäköisesti käymässä kirkolla, koska pihassa ei näy autoa, tai sitten talossa ei asu ketään. Vaikka onhan siellä televisiokin – antennista päätellen. Jos oltaisiin aidolla körttiseudulla, olisi antenni piilotettuna vintille.

Kesämökkiarkkitehtuuria Unarissa

Sanoisin unarilaisesta kesämökkikulttuurista, että se on vähintäänkin originellia, kuten kuvan talossa esiintyvä, ja talon kokoon nähden aivan liian iso kuisti, jota ei ole katettu, ja joka siksi lahoaa noille sijoilleen nopeasti. Olisi todella mielenkiintoista tietää, mitkä ovat olleet rakentajan motiivit, tai onko tuossa käytetty ihan oikeaa arkkitehtiä – ja missä tämä olisi saanut koulutuksensa. Olisi ikävää asua tuollaisessa talossa, vaikka se olisikin sitten kaikella asianmukaisella pieteetillä tehty. Itse rakennuksessa on kuitenkin aimo annos pohjoisen asiallista rakennustyyliä, jossa ei ole mitään turhaa. Ehkäpä selityksenä koristellulle kuistille on se, että aika on uusi, ja mahdollinen raskas, uskonnollinen painolasti on seudulla hieman keventynyt, ja ihmiset pääsevät viimeinkin hieman irrottelemaan.

Potunkasvatuksen metodeja Unarissa

Unarin erikoisimpiin nähtävyyksiin kuulunee pottupelto, joka sijaitsee keskellä *ei mitään*. Mitään rakennuksia ei sijaitse lähimaillakaan, vaikka pellon pielessä on portti. Ketä varten? Saattaa tietenkkin olla, että tässäkin on joskus sijainnut talo, tai jokin tilapäiskoju. Kenties jopa koko kota – *särkyyn ota Hota!* Maisema sinällään, ja nimenomaan tällä paikalla olisi ihan siedettävän upea, ja järvinä näkyy juuri sopivasti, ja taustalla laakea vaaramaisema. Mikäs siinä olisi köllöteltäessä! Söisi talvisin puikulaa, ja porovarkailta ostettua poronlihaa, ja järvestä salakalastettua lohta.

Unarin tanssilavakultuuria

Unarin seuraelämä lienee vilkasta. Kuvassa näkyy jonkinlainen lautta, jonka vieressä saattasi olla pienen tanssilavan tasanne. Jollei näin olisikaan, niin sitä, sitä pahempi tosiasiaille. Mikäs siinä olisi tanssia rytkyteltäessä, tuulten huminassa, ja peräpohjolaisten polkkien jytyssä. Keskellä kesäyötä olisi sitten se pakollinen puukkotappelu, jonka jälkeen taas miestä vietäisiin, ja se laulaisi hämystä sellin, joka olisi sen seurana. Tarkoittaisi varmaankin pitkätukkaista sellikaveriaan. Kuvassa näkyy myös jonkinsortin ilmoitustaulu, jossa ehkä tiedotetaan tulevista tansseista, tai yleisistä pieksäjäisistä.

Yhdenmiehenaitta Unarissa

Ehkä kaikkein erikoisin rakennus Unarissa on yhdenmiehenaitta, jossa on jonkinlainen terassimainen parveke – ehkä maisemien ihailua varten. Aitta on senverran pieni, että ehkä se on joskus ollut todellisuudessa jonkinlainen riista-aitta, tai sitten kyseessä on tavanomaista järeämpi maitokoppi, johon on haluttu luksusta. Tästäkin rakennuksesta voimme nähdä, että Unari on täysin oma lukunsa, mitä rakennusten tyyliin tulee. Ei tällaisia näe missään muualla.